

10. cvičení

Nerovnosti

Úloha 1 (These two are the same picture)

Čebyševova nerovnost byla na přednášce v jiném znění: $\Pr(|X - \mathbb{E}(X)| \geq a) \leq \text{var}(X)/a^2$. Rozmyslete si, že znění v taháku je ekvivalentní.

Řešení

Položme $t := a/\sigma_X$ nebo $a := t\sigma_X$.

Úloha 2 (Zase kostky?)

Házíme kostkou, za 1 a 2 dostaneme bod. Označme X počet bodů, které dostaneme po n (nezávislých) hodech. Odhadněte pravděpodobnost, že $X \geq n/2$.

- Pomocí Markovovy nerovnosti.
- Pomocí Čebyševovy nerovnosti.
- Pro konkrétní n , jak lze tuto hodnotu určit přesně?

Řešení a) $(n/3)/(n/2) = 2/3$

b) Máme $\text{Bin}(n, 1/3)$, tedy $\text{var}(X) = 2n/9$, a $P(X \geq n/2) \leq (2/9)n/(n/6)^2 = 8/n$

c) Stačí spočítat $1 - F_X(49)$, kde $X \sim \text{Bin}(n, 1/3)$.

Úloha 3 (Statistika výšky)

Statistik chce odhadnout průměrnou výšku h (v metrech) lidí v nějaké populaci, pomocí n nezávislých vzorků $X_1, \dots, X_n$, které vybíráme uniformně náhodně ze všech možných lidí. Pro odhad použije výběrový průměr $S_n = (X_1 + \dots + X_n)/n$. Odhaduje, že směrodatná odchylka jednoho výběru je nejvýše 1 metr.

- Jak velké n má volit, aby směrodatná odchylka S_n byla nejvýše 1 cm?
- Pro jaké n zajistí Čebyševova nerovnost, že pravděpodobnost, že S_n se liší od h nejvýše o 5 cm s pravděpodobností alespoň 99 %?
- Statistik si všimne, že všichni měření lidé mají výšku v intervalu (1.4, 2.1). Jak má upravit odhad směrodatné odchylky? Jak se změní odpovědi na předchozí otázky?

Řešení

(Všechno počítáme v cm.)

- X_i nezávislé, tedy rozptyl součtu je součet rozptylů, vynásobení konstantou znamená, že je to druhá mocnina konstanty rozptylu, tedy $\text{var}(S_n) = \frac{1}{n^2} \text{var}\left(\sum_{i=1}^n X_i\right) = \frac{1}{n^2} \sum_{i=1}^n \text{var}(X_i) = \frac{n}{n^2} 100^2 = \frac{10000}{n}$, tedy chceme $n \geq 10000$.
- Máme tedy dle Čebyševa $P(|S_n - h| \geq \frac{100a}{\sqrt{n}}) \leq \frac{1}{a^2}$. Položíme-li $100a/\sqrt{n} = 5$, máme $a = \frac{\sqrt{n}}{20}$, a tedy $1/a^2 = 400/n$, což chceme rovno 0.01, a tedy $n = 40000$.
- Plyne z toho, že směrodatná odchylka je maximálně 0.35 (délka intervalu dělena dvěma, umím totiž odhadnout $\mathbb{E}[(X - m)^2]$ při dosazení středu intervalu za m).

Zákony velkých čísel

Úloha 4 (Počítání obsahu kruhu náhodným samplováním)

Vygenerujeme náhodný bod v jednotkovém čtverci (obě souřadnice budou mít rozdělení $U(0, 1)$). Označíme X_i indikátor jevu „ i -tý bod leží ve vepsaném kruhu“.

- Určete $\mathbb{E}(X_i)$, $\text{var}(X_i)$.
- Položte $\bar{X}_n = (X_1 + \dots + X_n)/n$. Určete $\mathbb{E}(\bar{X}_n)$ a $\text{var}(\bar{X}_n)$.
- Rozmyslete si, co říká slabý a silný zákon velkých čísel o aproximaci π pomocí X_n ?
- Pro jaké n čekáte, že dostaneme výsledek správně na jedno desetinné místo? Na dvě, tři, ...?
- Jiný výpočet obsahu kruhu: $Y_i = \sqrt{1 - U_i^2}$, kde $U_i \sim U(0, 1)$. Uvědomte si, že $\mathbb{E}(Y_i)$ je obsah čtvrtkruhu, tedy $\pi/4$. Jaké je $\text{var}(Y_i)$? Jaké je $\text{var}(\bar{Y}_n)$?
- Která metoda je přesnější?

Řešení a) $X_i \sim \text{Bern}(\pi/4) \rightsquigarrow \mathbb{E}[X_i] = \pi/4$, $\text{var}(X_i) = (\pi/4)(1 - \pi/4)$

b) $\mathbb{E}[\bar{X}_n] = \pi/4$ z linearity, z nezávislosti $\text{var}(\bar{X}_n) = \frac{1}{n^2} \cdot (\sum \text{var}(X_i)) = \frac{(\pi/4)(1-\pi/4)}{n}$

c) $S_n = ((n-1)S_{n-1} + X_n)/n$

d) **TODO**

Centrální limitní věta

Úloha 5 (Standardizace)

Připomeňme, že standardizací n.v. X myslíme $\text{stand}(X) = (X - \mathbb{E}(X))/\sigma_X$.

- $\text{stand}(X)$ má střední hodnotu 0 a rozptyl 1
- Y_n v CLV je rovna $\text{stand}(\bar{X}_n)$ a také $\text{stand}(X_1 + \dots + X_n)$.

Řešení a) Plyne z vlastností střední hodnoty a rozptylu.

b) Y_n v CLV je rovna $\text{stand}(\bar{X}_n)$ a také $\text{stand}(X_1 + \dots + X_n)$.

Úloha 6 (Downloading...)

Měříme rychlost stahování souborů z cloudového úložiště. Každý čas stahování jednoho souboru je náhodná veličina s průměrem $\mu = 5$ minut a standardní odchylkou $\sigma = 2$ minuty. Předpokládejme, že časy stahování jednotlivých souborů jsou na sobě nezávislé, stahování probíhá jedno po druhém (tj. vždy se stahuje jen jeden soubor, hned po jeho dokončení začneme stahovat další).

- Pokud stáhneme 50 souborů, jaká je přibližná pravděpodobnost, že celková doba stahování přesáhne 270 minut?
- Jaká je přibližná pravděpodobnost, že průměrná doba stahování na soubor je kratší než 4,5 minuty?

Použijte Centrální limitní větu. Napište přesnou formuli pomocí funkce Φ a použijte tabulku na předchozí straně pro odhad.

Řešení a) Chceme $P(S_n \geq 270)$, tak označíme $Y_n = (S_n - 50 \cdot 5)/(\sqrt{50} \cdot 2) \rightsquigarrow P(Y_n \geq \sqrt{2}) = 1 - \Phi(\sqrt{2})$.

b) Chceme $P(\bar{X}_n \leq 4.5)$, označme tedy $Z_n = (\bar{X}_n \cdot 50 - 50 \cdot 5)/(\sqrt{50} \cdot 2) \rightsquigarrow P(Z_n \leq -2.5/\sqrt{2}) \approx \Phi(-1.77)$, kde v obou případech předpokládáme pro použití CLV $50 = \infty$.

Úloha 7 (Rozdíl počtu hodů mincí)

Označme $S = \sum_{k=0}^{30} \binom{100}{k}$. Označme dále $X = \sum_{i=1}^{100} X_i$, kde X_i je 0, 1 s pravděpodobností 1/2 (tedy $X_i \sim \text{Bern}(1/2)$) a veličiny $X_1, \dots, X_n$ jsou nezávislé.

- Vyjádřete S pomocí distribuční funkce X .

- b) Použijte CLV na odhad této pravděpodobnosti.
 c) Zkuste S vyčíslit vhodným softwarem a srovnajte.

Řešení a) $S = 2^{100} \cdot P[X \leq 30] = 2^{100} \cdot F_X(30)$.

- b) Protože evidentně $\mathbb{E}[X] = 50$, $\text{var}(X) = 100 \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = 25$ (bo $S \sim \text{Bin}(100, 1/2)$), podle CLV máme $\mathbb{E}[X_i] = 0$, $\text{var}(X_i) = p(1-p) = 1/4$, když budeme mít jednotlivé samplly $X_1, \dots, X_n$, zajímá nás $P[\sum X_i \leq 30] = P[\frac{\sum X_i - 50}{5} \leq -4] = \Phi(-4)$ (řekněme, že 100 je dost velké)
 c) **TODO**

Kvantilová funkce

Úloha 8 (Kvantilová funkce)

Kvantilovou funkci jsme definovali předpisem $Q_X(p) = F_X^{-1}(p)$.

- a) Jaký je obor hodnot Q_X ? Kdy dává definice smysl?
 b) Nahlédněte, že taková funkce má (zjevně) tu vlastnost, že $Q_X(p) = x \iff p = F_X(x)$.
 c) Rozmyslete si, jak je rozumné definovat Q_X pro diskrétní n.v. (a v čem je vlastně problém).

Řešení a) Interval $(0, 1)$, občas i s krajními hodnotami; dává smysl, když je F_X bijekce.

- b) Ano, nahlédněte.
 c) $Q_X(p) := \inf\{x \in \mathbb{R} : p \leq F_X(x)\}$

Tahák

- **Markovova nerovnost:** $P(X \geq a\mathbb{E}(X)) \leq \frac{1}{a}$ pro $X \geq 0$.
- **Čebyševova nerovnost:** $P(|X - \mathbb{E}(X)| \geq t\sigma_X) \leq \frac{1}{t^2}$.
- Nechtě $X_1, \dots, X_n$ jsou stejně rozdělené n.n.v. se střední hodnotou μ a rozptylem σ^2 . Definujeme $\bar{X}_n := (X_1 + \dots + X_n)/n$.

- **Silný zákon velkých čísel** $\bar{X}_n \xrightarrow{s.j.} \mu$
- **Slabý zákon velkých čísel** $\bar{X}_n \xrightarrow{P} \mu$, neboli $(\forall \varepsilon > 0) \Pr(|\bar{X}_n - \mu| > \varepsilon) \rightarrow 0$.
 Ukazovali jsme si, že dokonce $\Pr(|\bar{X}_n - \mu| > \varepsilon) \leq \frac{\sigma^2}{n\varepsilon^2}$.
- **Centrální limitní věta:** Označme $Y_n = ((X_1 + \dots + X_n) - n\mu)/(\sqrt{n} \cdot \sigma)$. Pak $Y_n \xrightarrow{d} N(0, 1)$. Neboli

$$\lim_{n \rightarrow \infty} F_{Y_n}(x) = \Phi(x) \quad \text{pro každé } x \in \mathbb{R}.$$

x	-2.5	-2.0	-1.5	-1.0	-0.5	0.0	0.5	1.0	1.5	2.0	2.5
$\Phi(x)$	0.01	0.02	0.07	0.16	0.31	0.5	0.69	0.84	0.93	0.98	0.99